20/11/2018

«Οι βίοι των αγίων της βυζαντινής περιόδου ως ιστορικές πηγές»

/ Γνώμες

Αποσπάσματα **από το βιβλίο της Αμαλίας Κ. Ηλιάδη "Σημειώσεις και παρατηρήσεις στην ιστορία της Βυζαντινής αυτοκρατορίας απ΄ τον 11ο ως τον 15ο αι. Τα αγιολογικά κείμενα της περιόδου. Συμβολή στη μελέτη των βίων των αγίων ως ιστορικών πηγών"**. Τρίκαλα 2006.

ΠΗΓΗ: http://www.elliniki-gnomi.eu

"Ο όσιος Λάζαρος ο Γαλλησιώτης που ασκήτεψε στο όρος Γαλλήσιο, καταγόταν από ένα χωριό κοντά στη Μαγνησία της Μ. Ασίας. Γεννήθηκε γύρω στο 1030 και λίγο πριν να γεννηθεί ο Θεός φανέρωσε με θεϊκό σημάδι τη μελλοντική του αγιοποίηση: φως θεϊκό, που κατέβηκε απ΄ τον ουρανό, γέμισε το πατρικό του σπίτι με τρόπο εκτυφλωτικό. Οι συναγμένες εκεί για τη γέννησή του γυναίκες φοβήθηκαν και βγήκαν έξω. Μέσα στο σπίτι έμεινε μόνη η μητέρα του κι αμέσως

μόλις γεννήθηκε το βρέφος στάθηκε όρθιο και προσευχήθηκε στραμμένο προς την Ανατολή, έχοντας τα χέρια του ακουμπισμένα με τάξη πάνω στο στήθος του.

Ο Θεός προμήνυε έτσι την καθαρότητα του Οσίου και την δεκτικότητα της ψυχής του στις θεϊκές επιταγές.
Όταν έγινε πέντε χρονών παραδόθηκε σ' ένα παιδαγωγό για να μάθει τα ιερά γράμματα και σε λίγο καιρό ξεπέρασε στην επίδοση όλους τους συμμαθητές του (κατά τους κοινούς τόπους των περισσότερων βίων). Απ' όλους εγκωμιαζόταν η ευφυΐα του, η πραότητά του, η ταπείνωση, η προθυμία και ο ζήλος τον οποίο είχε για τις εκκλησιαστικές ακολουθίες και τις προσευχές. Εκτός απ' αυτά, όλοι επίσης θαύμαζαν τη συμπάθεια και τη φιλανθρωπία που τον χαρακτήριζε προς τους φτωχούς, καθώς και την ιλαρότητα που είχε απ' την νεαρή του ηλικία. Απ' τη μεγάλη του φιλανθρωπία σε μικρό χρονικό διάστημα πήρε τα χρήματα του δασκάλου του και τα μοίρασε στους φτωχούς, γι' αυτό ο δάσκαλος τον έδερνε συχνά χωρίς όμως αποτέλεσμα.

Όταν συνειδητοποίησε τη φρόνηση και τη σύνεση του παιδιού άρχισε να το μεταχειρίζεται ως δάσκαλο. Μεγαλώνοντας περισσότερο μετέβη στους Αγίους Τόπους για να τους προσκυνήσει και εισήχθη στη μονή του Αγίου Σάββα όπου δέχτηκε το μοναχικό σχήμα και παράλληλα έγινε ιερέας. Γυρνώντας αργότερα στην πατρίδα του κατοίκησε στον ευκτήριο οίκο όπου είχε διδαχθεί τα ιερά γράμματα, όταν ήταν παιδί. Αργότερα ανέβηκε στο αντικρινό όρος Γαλλήσιο το οποίο ήταν άβατο και ακατοίκητο με σκοπό να ασκητέψει στην ησυχία. Εκεί χτίζει ναό της Αναστάσεως του Κυρίου, τα έξοδα της οικοδομής του οποίου στέλνονταν πλουσιοπάροχα απ' τον αυτοκράτορα Κωνσταντίνο Μονομάχο (1045) γιατί σεβόταν πολύ τον Λάζαρο. Ο σεβασμός και η ευλάβεια του αυτοκράτορα στον Άγιο οφειλόταν στο γεγονός της πρόβλεψης για τη μελλοντική του ανάρρηση στο θρόνο μέσω ενός μαθητή του Αγίου, την εποχή που ο Κωνσταντίνος Μονομάχος ήταν εξόριστος στην Μελιτινή.

Στο δεξιό μέρος του παραπάνω ναού ο Λάζαρος κατασκεύασε ένα στύλο χωρίς στέγη και έγινε στυλίτης, τρεφόμενος με λάχανα ωμά και πίνοντας λίγο νερό μόνο την Κυριακή. Επιπλέον ταλαιπωρούσε το σώμα του γιατί ήταν ζωσμένος με σίδερα και το χειμώνα πάγωνε από το ψύχος ενώ το καλοκαίρι φλεγόταν απ' τη ζέστη, έχοντας μόνη του σκεπή τον ουρανό. Με τον καιρό η φήμη της Αγιότητάς του αύξησε γύρω του τους μαθητές του σε περισσότερους από εννιακόσιους.

Ο Λάζαρος ο Γαλλησιώτης πέθανε χωρίς να κάνει έγγραφη διαθήκη και γι' αυτό το λόγο οι μαθητές του θρηνούσαν απαρηγόρητα το χαμό του. Μάλιστα απειλούσαν τον Άγιο πως δεν θα κατεβάσουν απ' το στύλο το σώμα του για να το ενταφιάσουν, αν δεν τους αφήσει διαθήκη, γραμμένη απ' τα χέρια του ως παρηγοριά στην

αβεβαιότητά τους. Μάλιστα περισσότερο απ’ όλους τους μαθητές του Αγίου λυπόταν ο Γρηγόριος. Και ενώ όλοι έκλαιγαν με φωνές οδυνηρές γύρω απ’ τον νεκρό, με θαυματουργό τρόπο, ο άπνους και νεκρός ζωντάνεψε, σηκώθηκε, κάθισε και βάζοντας το χέρι στον κόρφο του έβγαλε από εκεί γραμμένο χαρτί (ειλητάριο) και το έδωσε στους μαθητές του.

Έπειτα έπεσε ξανά στο νεκροκρέβατό του και τώρα φαινόταν ξανά νεκρός.
Αφού διάβασαν οι μαθητές τα λόγια που ήταν γραμμένα στο χαρτί με δέος και χαρά, παρατήρησαν πως στο τέλος της διαθήκης δεν υπήρχε η συνηθισμένη υπογραφή του Αγίου. Γι’ αυτό του έλεγαν πως αν η διαθήκη δεν πάρει και την υπογραφή του χεριού του ως πιστοποιητικού εγκυρότητας και γνησιότητας, τότε θα πεθάνουν όλοι οι μαθητές του εκεί, στον τόπο του δικού του θανάτου. Για δεύτερη φορά τότε ο Άγιος σηκώθηκε, κάθισε και έπιασε το κονδύλι με το χέρι του να βάλει την υπογραφή του και έτσι έδωσε τη διαθήκη του ενυπόγραφη και έγκυρη στους μαθητές του. Στη συνέχεια έπεσε ξανά νεκρός και οι μαθητές του τον ενταφίασαν με δοξολογίες, μύρα και λαμπάδες, αφού προηγουμένως τοποθέτησαν το λείψανό του σε θήκη πολύτιμη, κοντά στο στύλο, στον οποίο ασκήτεψε.

Στα ευχολόγια υπάρχει ειδική ακολουθία για την ανάθεση του κάθε διακονήματος στον διακονητή: “Τάξις γινομένη επί χειροτονίας, είτ’ ούνπρουχειρήσεωςΕκκλησιάρχου, ή Οικονόμου μονής, ή Κελλαρίτου” (Goar, Ευχολόγιον, σ. 394).

Ως προς τις νέες γυναίκες που ως δόκιμες προορίζονται για μοναχές ο Μ.Βασίλειος λέει ότι: δεν πρέπει να δεχώμεθα εύκολα, μέχρις ότου εξετάσωμε την δική τους γνώμη: “έως αν φανερώς την ιδίαν αυτών ερευνήσωμενγνώμην”.

Ο Κάλλιστος Ξανθόπουλος ασκήθηκε πνευματικά στο μοναστήρι των Ξανθόπουλων που κατά τον Μελέτιο (τόμος Γ΄, σελ. 203) βρισκόταν στο Άγιο Όρος. Αυτό το μοναστήρι φαίνεται ότι πρέπει να ταυτισθεί με τη μονή του Παντοκράτορος γιατί ο ίδιος αναφέρει πως σε κάποια δεδομένη στιγμή απομονώθηκε στο ησυχαστήριο του Αγίου Ονουφρίου που βρισκόταν έξω από τη μονή του Παντοκράτορα και ότι αυτή η μονή ήταν δική του. Ύστερα έγινε πατριάρχης εγκαταλείποντας την πατριαρχεία της Κωνσταντινουπόλεως, απέκτησε πιστό σύντροφο τον Ιγνάτιο Ξανθόπουλο που καταγόταν κι αυτός απ’ την Κωνσταντινούπολη και συνεργάστηκαν οι δύο τους στη συγγραφή εκατό κεφαλαίων για τη νοερά προσευχή, όπως μαρτυρεί ο Συμεών Θεσσαλονίκης (κεφάλαιο σηε΄, σελ. 210, σειρά 5).

Τα κεφάλαια αυτά βρίσκονται τυπωμένα στο βιβλίο της Ιεράς Φιλοκαλίας των Νηπτικών πατέρων. Κάποια απ’ αυτά τα κεφάλαια της Φιλοκαλίας αναφέρονται

στον Κάλλιστο Τηλικούδη και στον Κάλλιστο πατριάρχη και στον Κάλλιστο Καταφυγιώτη που κατά πάσα πιθανότητα έχουν συντεθεί και φιλοπονηθεί απ’ τον ίδιο τον Κάλλιστο Ξανθόπουλο, ο οποίος ονομάζεται κατά καιρούς με διάφορα ονόματα: Καταφυγιώτης ονομάστηκε απ’ τη μονή της Θεοτόκου της Καταφυγής η οποία βρίσκεται στην επαρχία της Ναυπάκτου-Άρτας, όπου και υπάρχει η παράδοση ότι ασκήτεψε ο Άγιος Κάλλιστος. Άλλοι όμως αποδίδουν τα παραπάνω κεφάλαια στον πρώτο Κάλλιστο πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως, που πατριάρχευσε επί Ιωάννου του Παλαιολόγου το 1350 (Μελέτιος, Τόμος Γ΄, σελ. 230), ενώ ο δεύτερος Κάλλιστος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχευσε επί Μανουήλ Παλαιολόγου το έτος 1392. Πάντως, η παραπάνω ροπή του Κάλλιστου Ξανθόπουλου, προς τον μοναστικό ατομισμό είναι συχνό φαινόμενο της τελευταίας βυζαντινής περιόδου, κυρίως.

Η τάση αυτή προς τον μοναστικό ατομικισμό συνοδευόταν προφανώς από χαλάρωση της πειθαρχίας. Ο Ευστάθιος Θεσσαλονίκης επιτιμούσε τους μοναχούς που ενέδιδαν στους πειρασμούς του κόσμου, κατηγορώντας τους ότι είχαν θυσιάσει την κόμη τους και τίποτε περισσότερο. Αν εξαιρέσει κανείς το ξυρισμένο κεφάλι τους, έγραφε ο Ευστάθιος, κατά τα άλλα παρέμεναν λαϊκοί: συναλλάσσονταν, έτρεφαν ζώα, δούλευαν στα αμπέλια. Οι ηγούμενοι μιλούσαν στους μοναχούς λιγότερο για θεολογικά ζητήματα και περισσότερο για το πως θα φροντίζουν τα κτήματα. Οι μοναχοί ήταν αγράμματοι και υποκριτές. Ανακατεύονταν με το πλήθος, έβριζαν στην αγορά, πήγαιναν με γυναίκες. Αντί να καλύπτουν το πρόσωπό τους, όπως στο παρελθόν, οι μοναχοί είχαν το νου τους σε κάθε είδους προστυχιές.

Ανάλογοι ήταν και οι χαρακτηρισμοί του Ψελλού για έναν μοναχό Ηλία, τον οποίο γνώριζε. Δεν ήταν μόνο κοιλιόδουλος, αλλά σύχναζε και σε όλα τα πορνεία της Κωνσταντινούπολης. Παράλληλα όμως, ο Ηλίας ήταν μορφωμένος, πολυταξιδεμένος και είχε κλίση προς τη φιλοσοφία. Κατά τον Ψελλό, υπηρετούσε εξίσου τις Μούσες και τις Χάριτες. Ήταν ένας μοναχός “νέου τύπου”.

* **Η Αμαλία Κ. Ηλιάδη γεννήθηκε στα Τρίκαλα Θεσσαλίας.** Μετά την περάτωση της Μέσης Εκπαίδευσης εισήχθη, ύστερα από Πανελλαδικές εξετάσεις, ένατη κατά σειρά επιτυχίας και με υποτροφία, στο Τμήμα Ιστορίας -Αρχαιολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ. Ολοκλήρωσε τις προπτυχιακές της σπουδές το 1989, παίρνοντας το πτυχίο της με ειδίκευση στην Ιστορία και με βαθμό 8,34 (Λίαν Καλώς). Το ίδιο έτος εισήχθη στον Διετή Κύκλο Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος Ιστορίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ. και πήρε Δίπλωμα Μεταπτυχιακών Σπουδών (master) με ειδίκευση στη Βυζαντινή Ιστορία (Βυζαντινολογία) το 1992, οπότε και ολοκλήρωσε με βαθμό “άριστα” (9,8δ.) τον

κύκλο των σπουδών της. Διδάσκει ως φιλόλογος στη Μέση/ Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση από το 1992 και σήμερα υπηρετεί ως λειτουργός της εκπαίδευσης στο Μουσικό Γυμνάσιο-Λύκειο Τρικάλων. Είναι κάτοχος του Κρατικού Πιστοποιητικού Γλωσσομάθειας στις ακόλουθες ξένες γλώσσες: Αγγλικά ΚΠΓ Γ1 (πολύ καλή γνώση), Γαλλικά ΚΠΓ Β2 (καλή γνώση), Γερμανικά ΚΠΓ Β2 (καλή γνώση).

Παράλληλα ασχολείται εντατικά με τη ζωγραφική και την ποίηση. Ως μορφές έκφρασης και μηχανισμοί εξισορροπιστικοί και εκτονωτικοί του πολύπτυχου ψυχισμού της, αποτελούν συναισθηματικές δικλείδες ασφαλείας μα και απαραίτητο συμπλήρωμα της ψυχοπνευματικής της “ενότητας”. Το αγαπημένο της υλικό ζωγραφικής είναι η τέμπερα και η υδατογραφία και τα αγαπημένα της θέματα, τα τοπία και οι νεκρές φύσεις. Η ζωγραφική της τείνει να συγκεράσει το συγκεκριμένο με το αφηρημένο. Όσο για την ποίησή της, γράφοντας νιώθει πως “απλώνει την ψυχή της στον ήλιο να στεγνώσει απ’ τ’ ανεμόβροχα του χειμώνα”.

Συγγραφική Δραστηριότητα:

Ο Κλήρος στο Μακεδονικό Αγώνα. Η συμβολή του στην οργάνωση και στην αντίσταση του Ελληνισμού. Πρότυπες Θεσσαλικές Εκδόσεις, Τρίκαλα, Αθήνα, 2003. ISBN 960-7146-83-2.
Πολιτική θεωρία και ιδεολογία των Βυζαντινών στην εποχή του Κωνσταντίνου Ζ΄Πορφυρογέννητου. Πρότυπες Θεσσαλικές Εκδόσεις. Τρίκαλα, Αθήνα, 2003. ISBN 960-7146-85-9.
Τα Πανεπιστήμια στο Μεσαίωνα. Το Πανεπιστήμιο του Παρισιού (12ος-15ος αι.). Ιστορία, ρόλος στις πνευματικές εξελίξεις, προεκτάσεις. Πρότυπες Θεσσαλικές Εκδόσεις. Τρίκαλα, Αθήνα, 2003. ISBN 960-7146-84-0.
Εσωτερικός Μονόλογος (ποιήματα 1997-1999). Πρότυπες Θεσσαλικές Εκδόσεις. Τρίκαλα, Αθήνα, 2003. ISBN 960-7146-82-4.
Παιδαγωγική. Το Σχολείο εργασίας: φιλοσοφία, στόχοι, και επιδράσεις. Αυτοέκδοση. Τρίκαλα, 2003. ISBN 960-92360-0-6.
Εγκατάσταση και Παρουσία Σλάβων στη Βυζαντινή Μ. Ασία απ’ τον 7ο ως τον 10ο αιώνα. Αυτοέκδοση. Τρίκαλα, 2003. ISBN 960-92360-2-2.
Τα “Θαύματα” του Αγίου Δημητρίου ως ιστορικές πηγές. Επιδρομές και Σλαβικές εποικίσεις εντεύθεν του Δουνάβεως. Αυτοέκδοση. Τρίκαλα, 2003. ISBN 960-92360-3-0.
Εικονομαχία και Αντιμοναχική στροφή (Κων/νος Ε΄). Αυτοέκδοση. Τρίκαλα, 2003. ISBN 960-92360-1-4.
Σημειώσεις και παρατηρήσεις στην ιστορία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας απ’ τον 11ο ως τον 15ο αι. Τα αγιολογικά κείμενα της περιόδου. (Συμβολή στη μελέτη των βίων των αγίων ως ιστορικών πηγών). Αυτοέκδοση. Τρίκαλα 2006. ISBN 960-

92360-6-5. (Σελ. 361).
Οι Βίοι των Αγίων της Βυζαντινής περιόδου ως ιστορικές πηγές. (Σημειώσεις και παρατηρήσεις για τα Βυζαντινά αγιολογικά κείμενα της Μέσης περιόδου: 7ος-10ος αιώνας). Αυτοέκδοση. Τρίκαλα 2006. ISBN 960-92360-5-7. (Σελ. 468).
Νεότερες απόψεις για την εσωτερική ιστορία του Βυζαντίου κατά τον 7ο αιώνα. Αυτοέκδοση. Τρίκαλα 2006. ISBN 960-92360-4-9. (Σελ. 268).
Η φωνή της σιωπής (ποιήματα). Αυτοέκδοση. Τρίκαλα, Νοέμβριος 2006. ISBN 960-88210-4-5. (Σελ. 206).
Βιβλιοκριτική στο περιοδικό “Δευκαλίων ο Θεσσαλός” . Τριμηνιαίο Πολιτιστικό Περιοδικό Προβληματισμού Θεσσαλικού και λοιπού Ελλαδικού χώρου. Τεύχος 23. Δεκέμβριος 2008-Ιανουάριος-Φεβρουάριος 2009. (σελ.80). Κωδικός 6931. ISSN 1790-6210.

Αμαλίας Κ. Ηλιάδη “Σημειώσεις και παρατηρήσεις στην ιστορία της Βυζαντινής αυτοκρατορίας απ΄ τον 11ο ως τον 15ο αι. Τα αγιολογικά κείμενα της περιόδου. Συμβολή στη μελέτη των βίων των αγίων ως ιστορικών πηγών”. Τρίκαλα 2006.